

RECENZJE

Die Kreisblätter von Ortelsburg 1843-1922. Auszüge aus einer namen- und personenkundlichen Quelle zum Alltagsleben im südostpreussischen Grenzgebiet, wydawca Genealogische Arbeitsgemeinschaft Neidenburg und Ortelsburg (AGNO), Seeheim-Malchen bei Darmstadt 1996, Bd. 1a,b-5, ss. 2683.

Omawiana praca stanowi już drugą obszerną, wielotomową pozycję, sygnowaną przez Genealogiczną Wspólnotę Nidzicy i Szczytna (Die Genealogische Arbeitsgemeinschaft Neidenburg und Ortelsburg), kierowaną przez Bernharda Maxina. Wcześniej wydała ona bowiem podobne opracowanie kreisblatu nidzickiego, a w szerokich zamierzeniach tej grupy jest opublikowanie jeszcze innych banków danych na podstawie zachowanych źródeł obu okręgów, nidzickiego i szczycieńskiego, począwszy od czasów Prus Książęcych. Niniejsza praca obejmuje wyciągi nazwisk ze szczycieńskiego kreisblatu z lat 1843–1922. Opracował je zespół, w skład którego weszli: wspomniany Bernhard Maxin (koordynator całego przedsięwzięcia), Grzegorz Jasiński z Olsztyna przygotowujący materiał, Bernd Blaudow odpowiedzialny za komputerowe przetworzenie danych oraz przede wszystkim Heinz Rayzik, który spisał i znormalizował wszelkie dane z kreisblatów.

Podstawą niniejszego opracowania było urzędowe czasopismo, tzw. kreisblatt. Szczytno nie było wyjątkiem, kreisblaty ukazywały się bowiem i w innych okręgach mazurskich. Zadaniem ich było informowanie mieszkańców o państwowych i lokalnych zarządzeniach, zamieszczano w nich obwieszczenia, komunikaty, potem też ogłoszenia. Ukazywały się w niewielkim nakładzie i były dofinansowywane przez miejscowe urzędy. Na Mazurach najczęściej musiały ukazywać się w dwujęzycznej postaci. Badacze z AGNO wykorzystali roczniki zachowane w bibliotece Archiwum Państwowego w Olsztynie oraz w bibliotece Ośrodka Badań Naukowych w Olsztynie; objęły one czas od 1843 do 1922 roku (zbiory nie były jednak kompletne).

Praca składa się z pięciu potężnych tomów (pierwszy podwójny), wydanych w niewielkim symbolicznym nakładzie. Pierwszy tom (1a,b (900 stron + 40 wstępu) zawiera wprowadzenie oraz rejestr osobowy. We wprowadzeniu przedstawiono zarys historyczny okręgu szczycieńskiego oraz dzieje „Ortelsburger Kreisblätter”. Zasadniczą część tego tomu stanowi alfabetyczny wykaz nazw osobowych, według następującego czteroszpaltowego układu: nazwisko (tutaj od „Aalfänger” do „Zywitze”), imiona (każde w oddzielnym wierszu), nazwy miejscowości, skąd one pochodziły i data występowania w kreisblacie. W tym tomie podano też spis nazw miejscowości, używanych w pracy. Jest to lista według znormalizowanych nazw, głównie z 1907 roku, oparta na danych drukowanych w kreisblacie.

Następne cztery tomy zawierają wykaz danych według alfabetycznej listy miejscowości: tom 2 od Achodden do Hohenstein (668 stron), tom 3 od Illowo do Muschaken (po

s. 1367), kolejny tom od Nadarz do Rywoczyn (po s. 1997) i wreszcie tom ostatni od Saadau do Zymna (po s. 2683). W sumie zawierają one kilkadziesiąt tysięcy przypadków, omówionych według podobnego schematu jak lista osobowa. Po nazwie miejscowości w kolejnych wierszach podawano wszystkie odnotowane tutaj nazwiska, następnie imię, zajęcie i datę występowania w czasopiśmie, a w następnym wierszu powód wymienienia tej osoby. Przy dacie podawano jeszcze symbol A lub B, dla odróżnienia czy dany przypadek pochodził z list, czy występował w pojedynczej informacji.

Prace genealogiczne nie należą do dzieł wdzięcznych i łatwych, zarówno dla czytelnika, jak i ich autorów. Wyniki tej pracy należy jednak uznać za niezwykle przydatne i z pewnością powinny być one wykorzystywane nie tylko przez wąskie grono genealogów, lecz również historyków i językoznawców. Niewątpliwie znaczenie tego wydawnictwa wzrosło jeszcze po ukazaniu się dalszych tego typu prac, gdy opracowane zostanie pozostałe terytorium Mazur i wcześniejsze wieki. Kończąc, należy zauważyć jeszcze jedno zagadnienie, mianowicie tego typu wydawnictwa nie byłyby możliwe bez pracy z komputerem. To komputer otworzył nowe i szersze możliwości gromadzenia i opracowywania danych, w skali do tej pory raczej mało wyobraźalnej.

Grzegorz Białuński

Andrzej Sakson, *Stosunki narodowościowe na Warmii i Mazurach. 1945–1997*, wyd. Instytut Zachodni w Poznaniu, Ziemie Zachodnie – Studia i Materiały nr 21, Poznań 1998, s. 429.

Prezentowana książka Andrzeja Saksona, poznańskiego socjologa i historyka, jest kontynuacją i jednocześnie ukoronowaniem wieloletnich badań tego autora, poświęconych ludności zamieszkującej tereny obecnego województwa warmińsko-mazurskiego po zakończeniu II wojny światowej.

Ta obszerna praca podzielona została na sześć głównych rozdziałów, na które składają się rozbudowane podrozdziały. Ponadto całość została uzupełniona bibliografią, niezwykle pomocnymi indeksami (osobowym i miejscowości), streszczeniem w języku niemieckim oraz aneksem, czyli w przypadku tej książki, wkładką zawierającą dwie rozbudowane tabele (*Ludność ziem zachodnich w 1950 r. według pochodzenia terytorialnego w podziale na ludność miejską i wiejską*; pierwsza tabela ukazuje dane w liczbach, druga w odsetkach). Także w treści książki zamieszczono liczne wykresy i mapy, obrazujące zachodzące zjawiska. Dodać należy, iż autor korzystał też z wielu materiałów dotąd nie publikowanych, m. in. relacji i wspomnień, znajdujących się w jego posiadaniu lub udostępnionych mu przez osoby zajmujące się dziejami Warmii i Mazur.